РОЗСЛІДУВАННЯ

Як трансформатори від Японії застрягли дорогою до Херсона

У квітні 2023 року в межах Програми екстреного відновлення (фаза 2) між урядом України та Японським агентст[illegible] міжнародного співробітництва (JICA) була підписана грантова угода, субпроектом №3 якої є невідкладне покра[illegible] енергетичного обслуговування. План був простий: японська сторона фінансує, міжнародний агент закуповує, український завод виробляє, Міненерго (як виконавчий агент) передає обладнання енергокомпанії. Так, зокрема, на кошти гранту було закуплено і трансформатори для заміни пошкодженого силового обладнання у Херсонській області.

Проте важливе для об'єктів критичної інфраструктури устаткування – п'ять високовольтних та 31 низьковольтних трансформаторів – і досі повністю не поставлене. Більше того, стало заручником судової тяганини між міністерством і приватною енергорозподільчою компанією – АТ «Херсонобленерго», що входить до групи компаній VS Energy.

Для мешканців Херсонщини, які пережили російську окупацію, наслідки підриву Каховської ГЕС і щоденно потерпають від ворожих обстрілів, наявність електроенергії — це питання фізичного виживання, а не побутового комфорту. Це, здається, добре розуміють усі. То чому ж обладнання, яке з минулого року стоїть на складах виробників, стало предметом затяжних судових позовів замість того, щоб живити насосні станції та лікарні прифронтової області, не кажучи вже про потреби військових споживачів? Щоб зрозуміти, що відбувається у цій історії, прослідкуємо хронологію подій.

Процес закупівлі, який адміністрував визначений донором незалежний агент Crown Agents Japan Limited, був взірцево прозорим. Контракти на поставку матеріалів та трансформаторів для АТ «Херсонобленерго», включеного до переліку реципієнтів Програми екстреного відновлення, були підписані Crown Agents Japan Limited з постачальниками у квітні-червні 2024 року. До лютого 2025 року товариство отримало зазначені в контрактах матеріали – проводи ізольовані і неізольовані, ізолятори, залізобетонні стійки, бригадні автомобілі. Відповідно до умов договору від 27.06.2024 року, п'ять високовольтних трансформаторів мало виготовити і поставити ПрАТ «Запоріжтрансформатор», а 31 низковольтний трансформатор – ТОВ «ЕЛІЗ». Однак до енергетиків вони так і не потрапили. Як стверджувало у позовній заяві АТ «Херсонобленерго», «Запоріжтрансформатор» не відповідав на запити про терміни поставки трансформаторів, а Міненерго, яке на той час очолював Герман Галущенко, 2 травня 2025 року повідомило про відмову в передачі обладнання.

У червні того ж року під час години запитань до уряду у Верховній раді України народний депутат з Херсонщини Сергій Козир запитав у Галущенка з якої причини трансформатори досі не доїхали до енергетиків і з чиєї вини так сталось? Міністр відповів, що не хоче вдаватись в деталі, але заявив: «питання по трансформаторах уже вирішене».

Хоча треба було б таки публічно пояснити, хоча б для того, щоб зняти спекулятивні заяви про блокування «гуманітарної допомоги» споживачам Херсонщини і «нецільове використання допомоги Японії». Однак тоді Галущенку довелося б зізнатись у тому, що чиновники не підготували вчасно адекватну нормативно-правову базу для реалізації фінальної частини договорів – поставки обладнання реципієнту угоди.

Трансформатори у Херсонській області, пошкоджені внаслідок ударів російських військ. Фото: Facebook / АТ «Херсонобленерго»

Ознаки **чиновницької некомпетентності** (якщо не думати про злий умисел) вбачаються у чотирьох за два роки змінах у п.5 Порядку використання коштів за угодами між JICA та Урядом України в рамках Програми екстреного відновлення (І та ІІ фаз), затвердженого Постановою КМУ №1021 від 22 вересня 2023 року.

Змінена редакція Порядку від жовтня 2024 р. встановлювала, що «створені, покращені, відремонтовані, модернізовані, отримані за результатами виконання Програми об'єкти рухомого та нерухомого майна **залишаються у державній та/або комунальній власності** та використовуються за цільовим призначенням». При цьому таке майно виконавчими агентствами (в нашому випадку – Міненерго) можна було передавати підприємствам, установам та організаціям, що належать до їх сфери управління. Але знов таки чітко регламентувалось: не допускається прийняття рішень, наслідком яких може бути відчуження цього майна з державної чи комунальної власності.

Тож Міненерго аж ніяк не могло передати **у власність** приватному АТ «Херсонобленерго» «гуманітарну допомогу» від Японії у вигляді 36 силових трансформаторів державної власності – це було б (та і є) незаконно. *(Зустрічне питання енергетиків про те, чому ж беззаперечно і напряму були передані матеріали, закуплені за цією ж угодою, – проводи, залізобетонні стійки, бригадні автомобілі – наразі без відповіді і пояснень).*

У червні 2025 року уряд вніс до п.5 Порядку ще дві зміни. Спочатку перелік юросіб, яким можна передавати майно, отримане в рамках Програми, доповнився комунальними підприємствами і господарськими товариствами, які не належать до сфери управління виконавчого агентства, але у статутному капіталі яких більше 50% акцій (часток) належать державі.

Через чотири дні (!!!), 27 червня 2025 року, вийшла ще одна постанова уряду: у п.5 Порядку з'явився ще один абзац, який нарешті унормував можливість передачі трансформаторів від Японії приватній компанії: «На період воєнного стану та протягом одного року після його припинення чи скасування зазначені об'єкти, які є обладнанням для енергетичного обслуговування, **можуть передаватися в оренду державним, комунальним підприємствам, установам та організаціям, а також іншим суб'єктам господарювання**, які провадять діяльність з передачі, розподілу, виробництва теплової та електричної енергії…».

Тож тільки після цього рішення уряду Міненерго почало розпоряджатись трансформаторами, які вже давно стояли на складах. Тим же днем, що і й постанова КМУ, датований наказ Міненерго №250, яким силовий трансформатор потужністю 16000 кВА, 150/35/6 кВ з рекомендованими запасними частинами був закріплений за Держпідприємством «Регіональні електричні мережі» (ДП «РЕМ»)

і

ДП «РЕМ» – державне енергорозподільче підприємство, засноване міністерством енергетики України. За даними ДП, 93% його послуг припадають на вугільні підприємства з державними частками у Донецькій, Дніпропетровській, Вінницькій, Волинській та Львівській областях.

на праві господарського відання.

Решту – ще чотири високовольтні та 31 низьковольтний трансформатори, як повідомив на наш запит **Анатолій Куцевол**, заступник міністра енергетики з європейської інтеграції, Міненерго у серпні закріпило за іншою своєю ДПшкою – «ДПК «МАСМА». Чому Міненерго передало трансформатори саме паливній компанії, яка не має жодного відношення до електромереж, їхньої експлуатації, ремонту чи обслуговування, – незрозуміло. Тому спитаємо у міністерства ще раз, заодно дізнаємось, як же «МАСМА» розпорядилась закріпленими трансформаторами.

Відповідь міністерства енергетики України на запит Рихтун

Відповідь заступника міністра енергетики з питань європейської інтеграції Анатолія Куцевола на інформаційний запит Тетяни Рихтун, ЦЖР.

Нарешті 28 серпня 2025 року між ДП «РЕМ» та АТ «Херсонобленерго» було підписано договір оренди одного трансформатора ТДТН-16000/150/35/6-У з визначеною Міненерго платою в сумі 1 гривня. Зазначимо, що це не просто одиниця силового обладнання, а справжнє «серце» підстанції. Його специфікації — 150 кВ на вході та 35/6 кВ на виході – є критично важливими, оскільки він виконує роль мосту між високовольтною магістральною мережею та локальними розподільчими лініями міста.

Але! це лише один із п'яти високовольтних трансформаторів, закуплених в рамках грантової угоди і переданий в користування компанії-реципієнту. До того ж, можна сказати, що цей крок Міненерго зробило під тиском судового розгляду позову АТ «Херсонобленерго» в Одеському окружному адмінсуді. Попри те, що суд закрив провадження і апеляція ухвалу залишила в силі (вимоги стосувались майнового спору, а не адміністративного), саме в цей час почався рух у передачі обладнання. Почався і не завершився й досі.

На кінець березня договір між Державною паливною компанією «МАСМА» і АТ «Херсонобленерго» на оренду трансформаторів (на умовах все тієї ж однієї гривні орендної плати) не підписаний. Більше того, енергокомпанія відмовилось від оренди силових трансформаторів. Як зазначив у відповіді на запит заступник міністра Анатолій Куцевол, АТ «Херсонобленерго» листом від 24.03.2026 «повідомило про відмову від оренди зазначених силових трансформаторів у зв'язку з відсутністю подальшої потреби у відповідному обладнанні, оскільки відповідні потреби у силових трансформаторах були забезпечені за рахунок ресурсів Фонду підтримки енергетики України».

Як то кажуть – отакої! Фонд підтримки енергетики України, створений у 2022 році за ініціативи того ж таки Міненерго та Єврокомісії, акумулює донорську фінансову допомогу від ЄС та більш як 35 країн-донорів. То чи знає одна рука Міненерго, яка підписувала угоди на постачання 36 трансформаторів в рамках угоди з урядом Японії, що друга рука надасть їх з іншої кишені?

АТ «Херсонобленерго» не відповіло на наш запит, але вдалося телефоном зв'язатись із адвокатом компанії **Вадимом Анісімовим.** В коментарі ЦЖР він підтвердив постачання трансформаторів в рамках іншої програми міжнародної допомоги. За його словами, питання вже майже закриті. На уточнюючі питання, чи вдалося уже отримати трансформатори і чи на правах оренди, адвокат відповів: «Ще ніхто нічого не віддав — усе відбувається в процесі».

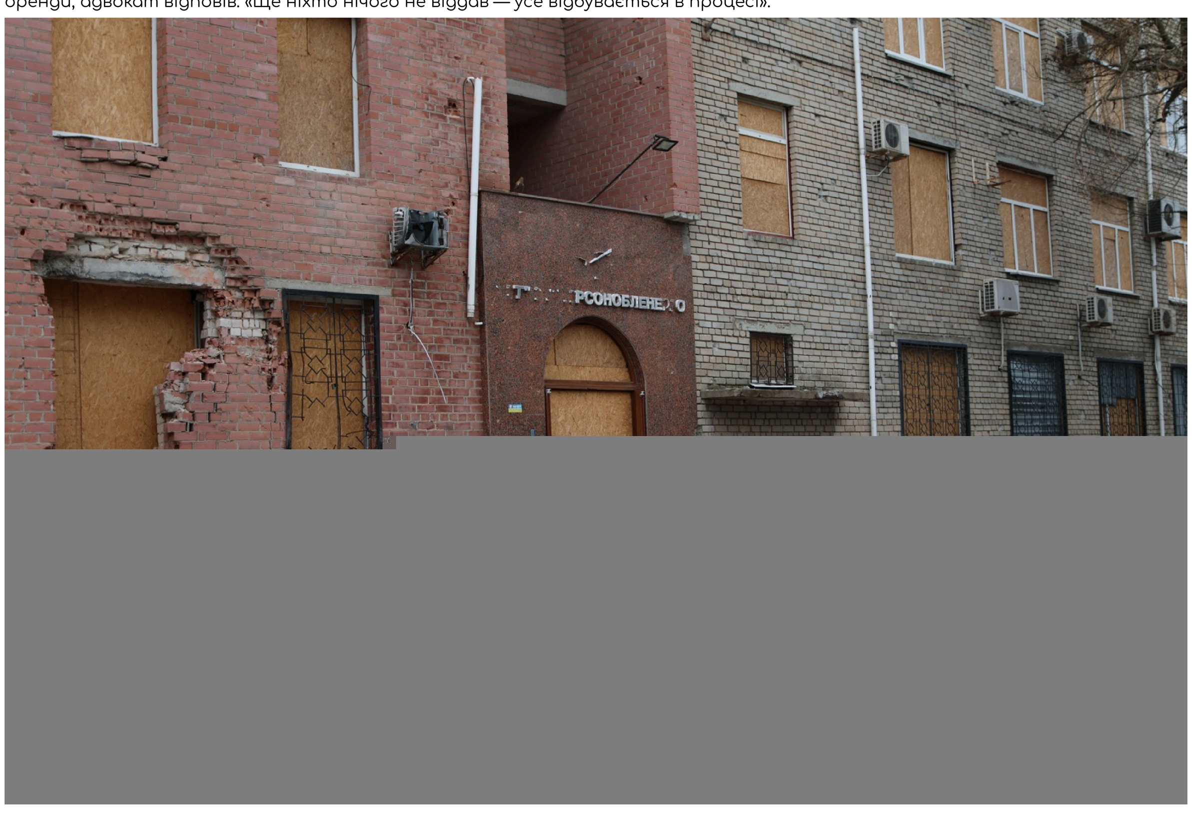

Пошкоджена російськими обстрілами будівля офісу АТ «Херсонобленерго». 2026 рік. Фото: investigator.org.ua/ Петро Коберник

Що ж, продовжимо слідкувати за процесом. Але вже сьогодні дозволимо собі зазначити, що ситуація з трансформаторами від Японії — це недобрий діагноз українській системі управління. Маємо справу з парадоксом: міжнародні партнери виділяють мільйони доларів, заводи виготовляють обладнання, а український чиновник гальмує його шлях до реципієнта, бо не може знайти «правильну папку» – юридичну підставу – для оформлення акту передачі майна. Хоча за час принаймні повномасштабного вторгнення і підписання грантових угод з урядами країн-партнерів мав би бути відпрацьований механізм отримання/передачі технічної допомоги. Ця ж історія свідчить про те, що чиновники просто не встигають за реаліями життя і починають рухатись лише під тиском обставин, наприклад, судових позовів і необхідності пояснювати ситуацію міжнародним донорам.

З іншого боку, не можна не зауважити, що таке майно як силове обладнання – це не звичайна «гуманітарка», як це виглядає із формулювань позиції АТ «Херсонобленерго». Бо трансформатори будуть використовуватись компанією для генерування прибутку, а не для «гуманітарної» доставки мережами електроенергії херсонським споживачам. А передача у приватну власність державного майна, яким трансформатори стали внаслідок реалізації програми за міжурядовою угодою України і Японії, якраз чітко визначена законодавством. І це безвідносно до того, що «Херсонобленерго», **відповідно до рішення РНБО України і позову Міністерства юстиції України (справа №991/5746/23, ВАКС**

),

і

це уточнення додано 06.05.2026

кінцево належить підсанкційним росіянам Бабакову, Гінеру і Воєводіну, хоча й оформлене на номіналів з паспортами країн ЄС.

ГО «Інформаційний прес-центр» висловлює вдячність за фінансову підтримку Європейського Союзу через проєкт «Підтримка прифронтових медіа та розслідувальної журналістики», що втілюється Internews International. ІА «Центр журналістських розслідувань» зберігає повну редакційну незалежність, а надана інформація не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу чи Internews International.

РОЗСЛІДУВАННЯ

Усі

14:30 09.06.2026

Урбаністичний рашизм. Як кооператив «Озеро» проковтнув бухту Балаклави – Центр журналістських розслідувань

11:30 30.05.2026

Нові [illegible]. Як кооператив «Озеро» поглинув бухту Балаклави – Центр журналістських розслідувань

08:10 23.05.2026

Кримські консерви. Рибні і не тільки. – Центр журналістських розслідувань

ЦІКАВО

Усі

В Україні запрацювала програма підтримки бізнесу на відновлення підприємств – Центр журналістських розслідувань

15:04 01.07.2026

В Україні досі немає обліку всіх постраждалих від російської агресії – Лубінець – Центр журналістських розслідувань

14:07 01.07.2026

Ольга Айвазовська: Розмови про вибори у листопаді – це якби ми оголосили про проведення літніх Олімпійських ігор на листопад, але і стадіону ж жодного нема – Центр журналістських розслідувань

13:05 01.07.2026

Російський командир Тарєєв отримав підозру за скоєння воєнних злочинів у Бучі – Центр журналістських розслідувань

12:01 01.07.2026

НОВИНИ СВІТУ

Усі

В Україні запрацювала програма підтримки бізнесу на відновлення підприємств – Центр журналістських розслідувань

Із 1 липня в Україні запрацювала нова програма пільгового кредитування на відновлення підприємств, які...

15:04 01.07.2026

В Україні досі немає обліку всіх постраждалих від російської агресії – Лубінець – Центр журналістських розслідувань

В Україні до цього часу немає обліку всіх постраждалих від російської агресії. Про це...

14:07 01.07.2026

Ольга Айвазовська: Розмови про вибори у листопаді – це якби ми оголосили про проведення літніх Олімпійських ігор на листопад, але і стадіону ж жодного нема – Центр журналістських розслідувань

Розмови про вибори у листопаді мені виглядають настільки ж фантастичними в реалізації, що я...

13:05 01.07.2026

Російський командир Тарєєв отримав підозру за скоєння воєнних злочинів у Бучі – Центр журналістських розслідувань

Офіс генерального прокурора повідомив про підозру російському командиру Артему Тарєєву за скоєння воєнних злочинів...

12:01 01.07.2026

Рада підтримала створення Українського національного пантеону – Центр журналістських розслідувань

Верховна Рада підтримала законопроєкт про Український національний пантеон. Рішення підтримали 287 парламентарів. Пантеон буде...

10:08 01.07.2026

Уражено підприємство зі складу «Роскосмосу» у Пензі, а також мости і склади ворога – Генштаб – Центр журналістських розслідувань

Сили оборони України завдали удару по оборонному підприємству в Росії, а також по логістичних...

09:01 01.07.2026

© 2026 Dosie News